

ΑΡΒΑΝΙΤΟΒΛΑΧΟΙ(1)

Του Αχ. Λαζάρου, Ρωμανιστή-Βαλκανολόγου

Το πρώτο συνθετικό της επικεφαλίδας ανάγει στην Αρβανιτία των Δημητρίων Δανιήλ Φιλίππιδη και Γρηγορίου Κωνσταντά, οι οποίοι στη

Γεωγραφία Νεωτερική τη συγκαταλέγουν ως δεύτερη ελληνική περιφέρεια. Πρώτη εκλαμβάνουν τη Δαλματία, την οποίαν τον 7ο αιώνα μ.Χ. ο επίσκοπος Σεβίλλης Ισίδωρος αποκαλεί Graecia! Την απόφαση αυτή τεκμηριώνει ο L.Braccisi στην συγγραφή του Grecita adriatica (Bologna 1971). Ο γεννημένος στη Στριδώνα Δαλματίας άγιος Ιερώνυμος δημιουργεί την Vulgata, ο δε Καππαδόκης Γούλφιλας παραδουνάβια «Βίβλο Γοτθική»! Στη σημερινή Σκόδρα (Σκούταρι, Χρυσούπολη) επιγραφή των 6ου-7ου αιώνα μ.Χ., η οποία επί μισό αιώνα (1898-1959) λογίζονταν ιλλυρική, απεδείχθη ελληνική και χριστιανική. Ο γεωγράφος του 19ου αιώνα H. Kiepert (1818-1899) θεωρεί τον ποταμό Γενυσό (Γενούσο και αλβ. Σκούμπι), ο οποίος διέρχεται από το Ελβασάν, ως βόρειο όριο της Ελλάδος. Στον ενδιάμεσο χώρο μεταξύ Σκόδρας και Γενούσου-Εγνατίας, όπως ήδη είχε ορίσει ο Στράβων, επανέλαβε ο Προκόπιος και επαναβεβαιώνει ο VI. Poronic, υπερέχει το ελληνικό στοιχείο, κατά τον A.Canini. Ιδιαίτερα δε εντυπωσιάζει η ομολογία του Αλβανού ηγέτη Basri-bey, κατά την οποία αναγνωρίζεται ο ελληνικός χαρακτήρας της νότιας Αλβανίας, όντως της Βορείου Ηπείρου, όπου «το υπεραιώνιο πολιτισμικό έργο των σχολών της κυριαρχεί ηθικά και εθνικά».

Βέβαια η ελληνικότητα της Βορείου Ηπείρου καταδείχθηκε διεπιστημονικά και από τους R.Vulpe, VI.Gergiev, OI.Masson, P.Cabanes, N.G.L. Hammond, F. Parazoglu... Ο πρώτος αποκλείει στη Βόρειο Ηπειρο ύπαρξη ονομάτων ιλλυρικών. Βρίσκει δε μόνον ελληνικά και ρωμαϊκά Τα δεύτερα υποδηλώνουν απαρχές εκλατινισμού Ελλήνων, δηλαδή γενέσεως Βλάχων. Πράγματι πρώιμη λατινοφωνία Βορειοηπειρωτών επισημαίνεται και για βιοποριστικούς λόγους προ ρωμαϊκρατίας. Επαγγελματίες, κατ'εξοχήν μεταφορείς-αγωγιάτες, δραστηριοποιούνται στα βοηθητικά (auxilia)ρωμαϊκά σώματα και εξοικειώνονται με την λατινική, όπως διαπιστώνουν οι S.I Oosz, N.G.L Hammond, G. Cheesman, P. Cabanes... Η λατινοφωνία εμφανίζεται και εκτός της Β. Ηπείρου πάλι προ ρωμαϊκρατίας. Διότι Ρωμαίοι και Έλληνες αναγκάζονται να συμπράξουν για την περιστολή ιλλυρικών επιδρομών, βλαπτικών για όλους. Έτσι απο-

βαίνει απαραίτητη στους Έλληνες εκμάθηση βασικής λατινικής ορολογίας στρατιωτικής, ώστε να πραγματώνεται συμμαχικός συντονισμός.

Γρήγορα οι δυνατότητες εκλατινισμού Ελλήνων διευρύνονται. Ο Ρουμάνος C. Roghito παραθέτει πέντε παράγοντες: Στρατός, Εμπόριο και οικονομικές, δραστηριότητες, Ρωμαϊκή διοίκηση, Δημόσιοι δρόμοι, Εκχριστιανισμός Βαλκανίων. Όλοι ισχύουν απόλυτα. Κατ'ακολουθίαν οι Αρβανιτόβλαχοι είναι αυτόχθονες Βορειοηπειρώτες. Η αυτοχθονία άλλως τε και η ελληνικότητα τους επικυρώνονται και με ανάλυση του γλωσσικού ιδιώματος τους δοθέντος ότι τα δομικά στοιχεία του είναι ελληνικά, μη δυνάμενα να δανεισθούν, κατά τον V.L. Georgiev. Επιπρόσθετα δε ο I. Iorga ενεργώντας έρευνα στα Αρχεία της Πολωνίας για Βλάχους από την Μοσχόπολη ανακαλύπτει αυτοπροαίρετες ενώπιον των πολωνικών Αρχών δηλώσεις της εθνικής ταυτότητάς τους: Honoratus Demetrius Wretowski, Graecus, vinopola, de civitate Moscorplis..1780...

Ωστόσο ο Αλβανός Ekrem Vlora, που απορρίπτει πιθανότητα προέλευσης Αρβανιτοβλάχων από Ρουμανία, εφόσον εκεί πρωτοπαρουσιάζονται μετά δύο αιώνες, εικάζει ερχομό από Ιταλία! Παραβλέπει δε απαγόρευση συγκλητική, την οποίαν επικαλούνται οι Maria Monoliu, I.Jordan. B. Beron... Ακόμη και Ιταλιτών Ελλήνων, που επανέκαμψαν στην Ελλάδα, όπως τεκμηριωμένα ιστορεί ο Μιλτ. Χατζόπουλος.

Την εντοπιότητα και ελληνικότητα των Αρβανιτοβλάχων, καθώς και του συνόλου των Βλάχων του ελλαδικού χώρου, ανακοινώνει ο πρώτος Νεοέλληνας ιστορικός Κ. Κούμας (1777-1836). Τη θέση του, κατά την Ελευθερία I. Νικολαΐδου, υποστηρίζουν οι Απ. Βακαλόπουλος, Αχ.Γ. Λαζάρου, Μαρία Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου. Ειδικά για τον δεύτερο προσθέτει: «Στις εργασίες του Λαζάρου δημοσιεύεται πλήρης ελληνική και ξένη βιβλιογραφία γύρω από κάθε πτυχή του Κουτσοβλαχικού Ζητήματος. Συντριπτικά επιχειρήματα για «αντίπαλες» θέσεις περιέχει η πρόσφατη μελέτη του 'Καταγωγή και επίσημη ιστορία των Βλάχων της Αλβανίας', Ηπειρωτικό Ημερολόγιο τ.15(1993-95)σ.427 κ.εξ. Τα επιχειρήματά του αναφέρονται τόσο στην καταγωγή των Κουτσοβλάχων όσο και στην πληθυσμιακή κατανομή τους, ιδιαίτερα στον χώρο της Αλβανίας». Ο Βακαλόπουλος συγγράφει και σύντομο μελέτημα ευλωπτότατα επιγραφόμενο: «Ο γλωσσικός εκλατινισμός των κατοίκων της Ηπειρωτικής Ελλάδας». Οι Αρβανιτοβλάχοι επιδίδονται στη μεγαλοκτηνοτροφία, εμπόριο, ναυτιλία, επιστήμες, γράμματα και καλές τέχνες, διοίκηση, πολιτική-στρατιωτική, ιεραποστολή. Κατά τον Πλούταχο, στην Αυλή του Πύρρου θεωρούσαν σημαντική προσωπικότητα ένα μεγαλοκτηνοτρόφο. Ανατροπή φέρει η τουρκοκρατία με τον εξισλαμισμό Αλβανών, υπαιτίων απώλειας ιδιόκτητων βοσκοτόπων ή καταστροφής αστικών κέντρων, π.χ. Μοσχόπολη, και φυγής προς δύσβατα βουνά Μαυροβουνίου ή προς νότο έως την Πελοπόννησο και προς χώρες Παραδουνάβιες.

Πάντως επιβιώνουν στις προγονικές γενέτειρες της Βορείου Ηπείρου και στην Διασπορά, Θεσπρωτία, Αιτωλοακαρνανία, Μαγνησία, κ.α. Πελοποννήσου λαμπρό παράδειγμα σώθηκε στη Μολδαβία. Αφήνοντας τη Λακωνία η οικογένεια Σπαθάρη μετονομάζεται Milesco από το τοπωνύμιο εγκατάστασής της. Το δε τέκνο Νικόλαος προσθέτει και προσωνύμιο Μολδαβολάκων, του οποίου την ιδιόχειρη διαθήκη, κατακείμενη στην... Οξφόρδη σε άπαιστη ελληνική γλώσσα, ανακαλύπτει και δημοσιεύει η Laetitia Turdeanu-Cartojan. Τις πρώτες σπουδές του έκανε

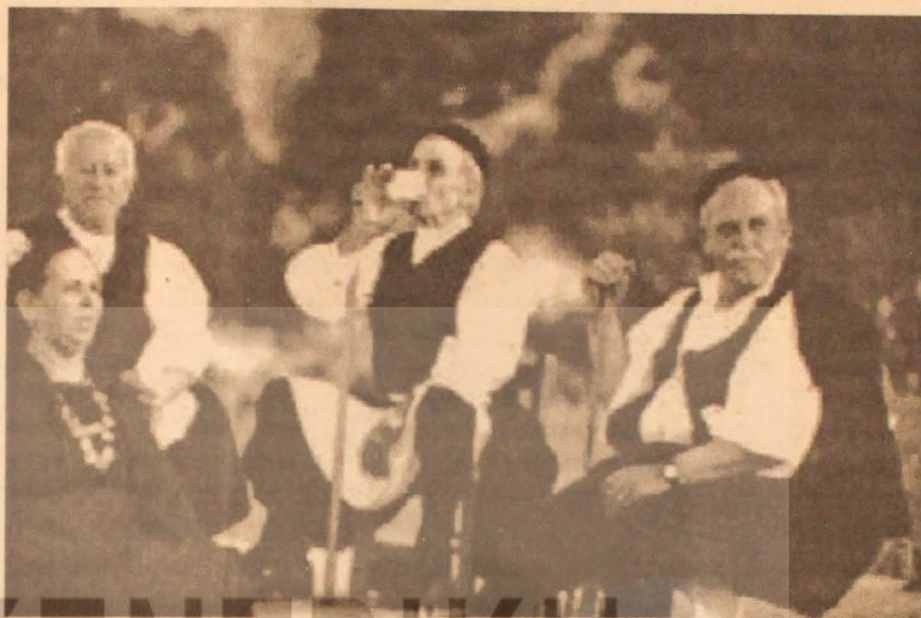
στην Ακαδημία Ιασίου, στην οποία ο Αρβανιτόβλαχος ηγεμόνας Βασίλειος Λούπος αντικατέστησε τους Πολωνούς καθηγητές με Έλληνες καθιστώντας την εστία ακτινοβολίας ελληνικού πολιτισμού. Έπειτα φοιτά στη Μεγάλη του γένους Σχολή του Οικουμενικού Πατριαρχείου, όπου τον γνώρισε ο Πατριάρχης Ιεροσολύμων Δοσίθεος και τον συνέστησε στον Τσάρο της Ρωσίας Αλέξιο Μιχαήλοβιτς, πατέρα του Πέτρου του Μεγάλου. Ο Τσάρος του αναθέτει οργάνωση Γραφείου Διαφωτίσεως, ακριβέστερα δε δημιουργία Διευθύνσεως Διεθνών Σχέσεων! Ο Αρβανιτόβλαχος Ν. Σπαθάρης, διατηρώντας συνεχή επικοινωνία με τους ομογενείς, συμβάλλει στη διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού βιβλίου. Ταυτόχρονα αναδεικνύεται

ρας και δημοσιογράφος. Αναδείχθηκε αρχηγός του ρουμανικού συντηρητικού κόμματος. Εκλέχθηκε υπουργός Εξωτερικών και σε κρίσιμη συγκυρία πρόεδρος του υπουργικού συμβουλίου, δηλαδή διετέλεσε και υπηρέσιακός πρωθυπουργός.

Όμως πάρα την διαβίου διαμονή στην αλλοδαπή ποτέ δεν λησμόνησε τις γενέτειρές του, μικρή και μεγάλη. Τρανή απόδειξη αποτελεί η από μέρους του ίδρυση της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας, η οποία διατηρείται και μάλιστα πολυδιάστατη. Το δε σπουδαιότερο είναι ότι δεν περιορίστηκε μόνο στην οικονομική συνδρομή, η οποία υπερτερεί της μισής προσωπικής περιουσίας του. Πράγματι συντάχθηκε με τους πρωτοπόρους της αναγκαίας μέριμνας για την πνευματική κα-

λιέργεια των γυναικών. Είχε άλλως τε προβλέψει και τρεις υποτροφίες από το ίδρυμά του για σπουδάστριες, οι οποίες θα υπηρετούσαν ως δασκάλες... Ίδρυσε τέσσερα παρθενωγεία (Αρσάκειο) στην Αθήνα, Κωνσταντινούπολη, Κέρκυρα και Λάρισα, πολύτιμη οπωσδήποτε προσφορά, της οποίας παρεπόμενη υπήρξε η απονομή στον Αρσάκη από την Ελλάδα μεγάλων τιμητικών διακρίσεων και μεταλλίων.

Ο Αρβανιτόβλαχος Ευαγγέλης Ζάππας(1800-1865)υπήρξε από τους επιφανείς επαναστάτες του 1821 πολεμώντας επί δέκα συναπτά έτη. Αλλά μετά την ίδρυση του ισχνού και εδαφικού ελληνικού κράτους με βόρειο σύνορο το

ονομαστός ελληνιστής και γίνεται περιζήτητος, ιδίως κατά το χρονικό διάστημα των θρησκευτικών Μεταρρυθμίσεων και Αντιμεταρρυθμίσεων, στις οποίες πρώτιστο μέλημα υπήρξε η πιστότητα των πηγών, ελληνικών και λατινικών.

Ενωρίς αναγνωρίζεται ως ρηξικέλευθος διπλωμάτης. Ως πρέσβυς δε του Τσάρου, όπως επισημαίνεται από τον Emil Picot, ηγήθηκε τριακονταμελούς επίσημης αποστολής, της οποίας οι πλείστοι ήσαν Έλληνες, εγκαινιάζοντας ρωσοκινεζικές συνομιλίες. Ιδιαίτερο απόκτημα συνιστά διαφωτιστική συγγραφή, Οδοιπορικό, του οποίου το περιεχόμενο επιθυμούν πάμπολλοι να πληροφορηθούν. Έτσι άνοιξαν διάπλατα πύλες ανακτόρων για την υποδοχή του τουρμητία. Αλλά ο Σπαθάρης αποτόλμησε και επικινδυνώστερο! Δραγουμάνος του εμπιστεύθηκε το τελειωτικό σχέδιο αλώσεως της Βιέννης, κατά το 1683, και με κίνδυνο της ζωής του εγκαίρως το παρέδωσε στους πολιορκημένους Αυστριακούς σώζοντας από τον εξισλαμισμό όλη την Ευρώπη.

Αναντίρρητα μεταξύ των διακεκριμένων Αρβανιτοβλάχων ιδιάζουσα μορφή λογίζεται ο Λούπος Βασίλειος. Ψευδώνυμο είναι το επώνυμο, Κώσης το αληθινό προφανέστατα ηπειρωτικό, το δε όνομα Βασίλειος συμβολίζει τη Βασιλεία του Βυζαντίου. Ως ηγεμόνας της Μολδαβίας το πρώτο μέτρο, που λαμβάνει αφορά στην αντικατάσταση της σλαβωνικής από την τοπική Εκκλησία και βαθμιαία από τη Διοίκηση με την εισαγωγή της ελληνικής γλώσσας, μετακαλώντας από την Ηπειρο και την λοιπή Ελλάδα κληρικούς ως ιερούργους και διδασκάλους. Η ελληνομάθεια απλώθηκε και πέραν της μολδαβικής ηγεμονίας. Η θυγατέρα του αλληλογραφεί ελληνιστί με ηγετικά στελέχη της τσαρικής Ρωσίας. Προπάντων ο Βασίλειος Λούπος αναδεικνύεται υπέρμαχος του Οικουμενικού Πατριαρχείου και διεκδικητής του Βυζαντινού θρόνου ως Έλληνας!

Αρβανιτόβλαχος είναι και ο Απόστολος Αρσάκης. Γεννήθηκε στη Χοταχόβα της Βορείου Ηπείρου το 1797 και απεβίωσε στο Βουκουρέστι το 1874. Σπούδασε ιατρική στη Γερμανία και αναγορεύτηκε διδάκτωρ του Πανεπιστημίου της Άλλης. Στον Αρσάκη οφείλεται η πρώτη συγγραφή ιστορίας της ιατρικής στη Ρουμανία (Εκθεσις συνοπτική της ιατρικής ιστορίας, 1813). Ανέστειλε την άσκηση της Ιατρικής και επιδόθηκε στην ενασχόληση με κρατικές υποθέσεις. Ουσιαστικά έγινε συνειδητός πολιτικός στη Ρουμανία. Θιασώτης των ελευθέρων θεσμών και διακρατικών συνεργασιών διακρίνεται ως ρήτο-

Δομικό εξ αιτίας της διαμάχης περί αυτοχθόνων και ετεροχθόνων εξαναγκάζεται στην οδυνηρή δοκιμασία της ξενιτειάς, χωρίς ποτέ να διακατέχεται από μνησικακία. Μόλις δε αποκτά οικονομική ευχέρεια, σπεύδει στην πραγμάτωση ευγενών φιλοδοξιών του, μεταξύ των οποίων είχε εντάξει και την αναβίωση του ελληνικού αθλητικού παρελθόντος. Φιλοδοξεί πρωτοπορία στην καθιέρωση των Ολυμπιακών αγώνων. Ακριβώς προλαμβάνει την πρώτη από της τέσσερις «Ζάππειες Ολυμπιάδες» ή «Ολύμπια του Ζάππα», που διοργανώθηκαν σε πανελλήνια κλίμακα το 1859, 1870, 1875, 1189. σύντομα ακολούθησαν οι ολυμπιακοί αγώνες του 1896, παρά την χρεοκοπία του ελληνικού κράτους, χάρη πάλι σε βλάχο Ηπειρώτη, τον Μετσοβίτη Γεώργιο Αβέρωφ, που καταστόλισε την ελληνική πρωτεύουσα με το αποκαλούμενο ακόμη Καλλιμάρμαρον, το Παναθηναϊκό Στάδιο. Συνοδεύτηκε μάλιστα και από την πρώτη ελληνική νίκη Μαραθωνοδρομίας, με την επιμονή του Σπύρου Λούη, ο οποίος αυθόρμητα και ολόψυχα αφιέρωσε το έπαθλο στον εθνικό ευεργέτη, πρωτογνωρίζοντας άφατη συγκίνηση από την μοναδική φιλική αποδοχή της πηγαίας αποτίσεως τιμής. Έτσι ο μεγάλος χορηγός σε καιρούς πλήρους αδυναμίας του ελληνικού κράτους ανέλαβε την τεράστια δαπάνη αγοράς του πρώτης χρέιας πολεμικού πλοίου του θωρηκτού «Γ.Αβέρωφ», με το οποίο ο ναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης κατατρόπωσε τον αφάνταστα ισχυρότερο τουρκικό στόλο απελευθερώνοντας ταχύτατα από τους Τούρκους το αρχιπέλαγος του Αιγαίου. Πάντως ο Ζάππας, που ίδρυσε το Ζάππειο, έδειξε αδιάπτωτο ενδιαφέρον για σχολεία και τελικά κληρονόμο του άφησε το ελληνικό κράτος! Το δάβημα αυτό ανυποψίαστα δημιούργησε ανυπέρβλητες δυσχέρειες δικανικές παρεμποδίζοντας την εκτέλεση της διακαούς επιθυμίας του. Σε παρόμοια σχεδόν χειρονομία προβαίνει και ο αρβανιτόβλαχος Ιωάννης Μπάγκας από την Καστοριά διαθέτοντας ολόκληρη την περιουσία του για την ίδρυση σχολείων στην γενέτειρά του και σε άλλες ελληνικές πόλεις. Ωστόσο ευρύτερα γνωστός είναι ο Χρηστάκης Ζωγράφος(1820-1889) από το Κεστοράτι της Βορείου Ηπείρου, στην περιοχή του Τεπελενίου. Συγκεκριμένα αυτός ίδρυσε στην Κωνσταντινούπολη τη Ζωγράφειο Σχολή, τον Ελληνικόν Φιλολογικόν Σύλλογον, το Ζωγράφειον Νοσοκομείον και την Ζωγράφειον Ελληνικὴν Βιβλιοθήκην (Εκδόσεις αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων).

Το επόμενο Σαββατοκύριακο το β' μέρος

ΕΥΖΕΙΝΟΥ ΛΕΟΧΗΣ ΠΟΝΤΙΩΝ ΝΑΟΥΣΑΣ

τμήμα: **PIANO**

ARMONIO

ΔΑΣΚΑΛΑ: ΕΛΕΝΑ ΠΑΣΑΪ

Καλλιτεχνικό Εργαστήρι Μουσικής
Εγγραφές Καθημερινά: Δευτέρα- Παρασκευή
5.00' - 9.00' μ.μ.
Τηλ. Επικοινωνίας: 2332022577 - 6981325282